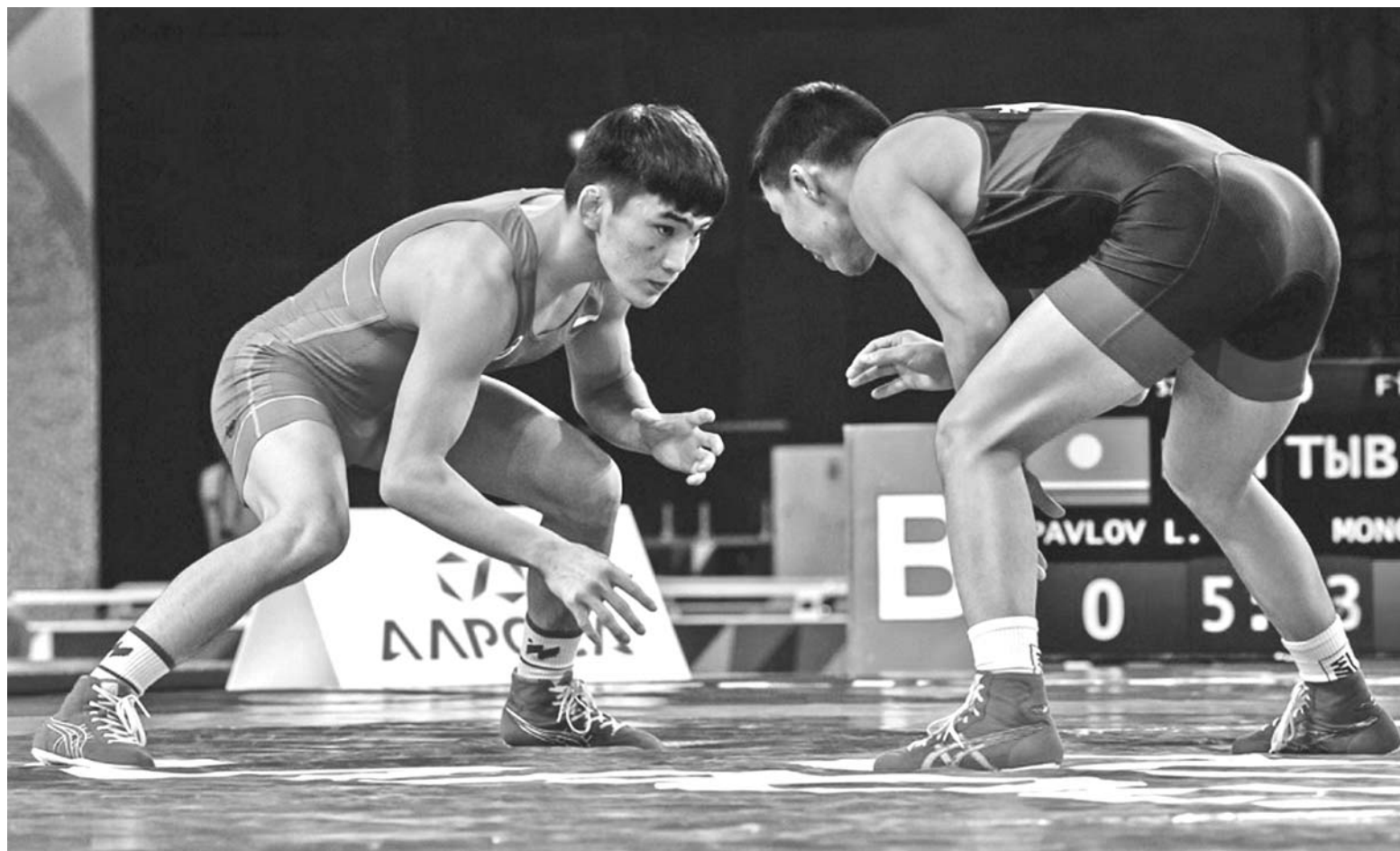

ДЬУЛУРҢАН

Иван Ярыгин кубога

Бүгүнгүттэн — тустуу!

Тохсунньу 29 — олунньу 1 күннэригэр Красноярскайга икки төгүллээх олимпийскай чемпион Иван Ярыгин сырдык аатыгар спортивнай тустууга күрэхтэниин ытыллар. Үгэскэ кубулуйбут XXXVII күрэхтэниигэ сүүрбэ дойдуттан 200-чэкэ спортсмен кыттар күүтүллэр. Биллэрин курдук, бу түһүлгэ — дьахталлар тустууларыгар уонна көңүл тустууга кыайылыахтары быһаарар.

Ол курдук, Красноярскай көбүөрүгэр тахсыахтара: Россия, Беларусь, Болгария, Бразилия, Египет, Индия, Казахстан, Кытай, КНДР, Куба, Кыргызстан, Монголия, Румыния, Таджикистан, Туркменистан, Турция,

Узбекистан, о.д.а. дойдулар спортсменнара.

Бу күрэхтэниигэ бэлэмнэнэн **Вадим Семенов** сүрүн тренердээх Саха сириг көңүл тустууга хамаандата хас даһаны түһүмэхтээх анал дьарыгы ааста. Састаабы ылан көрдөххө, хамаан-

даба хаһааннытааһар да эридэхси күүстээх, бүгүнгү күннэ баһын бөбөстөрбүт бары кирибиттэр.

Иван Ярыгин күрэхтэниитэ — биһиги дойдубут бөбөстөрүгэр сыл санатыгар бири улахан эппиэттээх күрэхтэни. Бу түһүлгэбэ ситиһиилээхтик кытыбыттар Европа чемпионатыгар кыттар кыахтаналлар.

Былырын Ярыгин кубогар спортсменнарбыт 4 мэтээллэммиттэрэ: **Лев Павлов** (57 кг), **Константин Капрынов** (70 кг) — иккис, **Александр Авелов** (61 кг), **Севиль Назарова** (55 кг) — үһүс миэстэ.

Быйыл дьэ хайдах буолар? Бири дойдулаахтарбытыгар ситиһиилэри баһара, эрэнэ күүтэбит. Өскөтүн Европа энэр ытыллар күрэхтэниилэри түүннэри көрөр эбит буоллахпытына, Красноярскай биһигиттэн икки эрэ чаас арытылаах буолан, тустууну табыгастаах бириэмэбэ дуһуа көрүөхпүт.

Манна даһатан эттэххэ, күрэхтэни хаамытын “Дьулурбан” хаһыат куйаар ситиһигэр dzulurgan.ru сайтка уонна телеграмна t.me/dzulurgan каналга тутатына көрүөхпүтүн, билиэххитин сөп.

Күрэхтэни тосхоло

Тохсунньу 29 күнэ, чэппиэр

13:00 Дьахталларга — 50, 55, 59, 65 кг, көңүл тустууга 57, 61, 70 кг барыллааһын уонна финал аһарыгар диэри кириһилэр.

Тохсунньу 30 күнэ, бэтинсэ

13:00 Дьахталларга — 50, 55, 59, 65 кг, көңүл тустууга 57, 61, 70 кг санааны уоскутар хапсыһылар.

Дьахталларга 53, 57 кг, эр дьонно 65, 79, 125 кг барыллааһын уонна финал аһарыгар диэри кириһилэр.

19:30 Күрэхтэниини үөрүүлээх аһы.

20:15 Дьахталларга 50, 55, 59, 65 кг, эр дьонно 57, 61, 70 кг быһаарылыах хапсыһылар. Наһараадалааһын.

Тохсунньу 31 күнэ, субуота

13:00 Дьахталларга 53, 57 кг, эр дьонно 65, 79, 125 кг са-

нааны уоскутар хапсыһылар. Дьахталларга 62, 68, 72, 76 кг, эр дьонно 74, 86, 92, 97 кг барыллааһын уонна финал аһарыгар диэри кириһилэр.

20:00 Дьахталларга 53, 57 кг, эр дьонно 65, 79, 125 кг быһаарылыах хапсыһылар. Наһараадалааһын.

Олунньу 1 күнэ, өрбүл

13:00 Дьахталларга 62, 68, 72, 76 кг, эр дьонно 74, 86, 92, 97 кг санааны уоскутар кириһилэр.

15:00 Дьахталларга 62, 68, 72, 76 кг, эр дьонно 74, 86, 92, 97 кг быһаарылыах хапсыһылар. Наһараадалааһын. Күрэхтэниини түмүктэһин.

*Дьокуускай бириэмэтинэн.

Красноярскай көбүөрүгэр тахсыахтара

57 кг: Лев Павлов, Федор Постников, Артем Слепцов, Алексей Копылов, Любомир Ашеин, Кэскил Семенов, Арыяан Тютрин (Беларусь), Аяал Белолоубскай (Таджикистан).

61 кг: Александр Авелов, Виктор Яковлев, Яков Павлов, Петр Константинов, Манчаары Ильинов, Николай Щеглов.

65 кг: Владислав Кривошапкин, Юлиан Григорьев, Василий Григорьев.

70 кг: Константин Капрынов, Айсен Потапов, Игорь Матвеев, Виктор Рассадин (Таджикистан).

74 кг: Олег Фомин, Владимир Бояновскай.

92 кг: Ньургун Сергин.

125 кг: Никита Софронов, Никита Хабаров, Харысхан Баппабай.

50 кг: Александра Копылова

55 кг: Севиль Назарова

65 кг: Надежда Галдина

72 кг: Лилиана Рожина.

Ким элбэх мэтээллээбий?

Саха бөбөстөрүттэн бу турнир саамай элбэх мэтээлин ким ылбытай дири буоллаха, **Виктор Лебедев** бири кыһыл көмүс (2015), бири үрүн көмүс (2009) уонна икки боруонса (2010, 2015) мэтээллээх. Оттон **Петр Юмшанов**, **Александр Контоев**, **Виктор Рассадин** үстүү мэтээллээхтэр.

Петр ПАВЛОВ.

эдэр корреспонденттар суруйаллар

Хаамыскабын, хабылыкпын сиэппэр укта сылдыам

Биир дойдулаабым, кыра кылаастан спорт араас көрүгүнэринэн дьарыктанар Мичийэ Хаптагаева туһунан кэпсиэхпин баҕарабын.

Мичийэ Таатта улуунун Дьулэй нэһилиэгэр 2010 сыллааха атырдьах ыйын 12 күнүгэр төрөөбүтэ. Кини төрөөбүт нэһилиэгэр, И.Н. Гуляев аатын сүгэр орто оскуолаҕа тохсус кылааска үөрэнэр. Үөрэҕэр, спорка — туйгун. Сөбүлүүр дьарыга олус элбэх эрээри, өбүгэ остуол оонньуутун уонна волейболу ордорон дьарыктанар. Остуол оонньуутугар сыһыарбыт учууталынан Елена Гурьевна Аянитова буолар. Онтон дьиэтигэр аҕата Семен Ильич Хаптагаев дьарыктыыр эбит.

Мичийэ физика уонна физкултуура уроктарын сөбүлүүрүн бэлиэтээн этэр. Кини тохсус кылааска диэри хабылыкка уонна хаамыскаҕа тренер буолуом дии сылдыбыт, ол эрээри кини баһылыан баҕарар идэтэ элбэҕинэн, быйыл санаатын уларыттыт.

Мичийэ оҕолорго хаамыска уонна хабылык оонньуута туһалаабын туһунан сүбэлиир уонна дьарыктаналларыгар ынырар. Тренер буолбатыттан санаатын

түһэрбэт. Сиэппэр куруук хаамыскабын укта сылдыам диэн санаалаах. Хаһыс кылаастан бу өбүгэ оонньуута эйиһин интэриэһиргэспитэ диэннэ, кыра сааһыттан сэнээрбитин, оонньоон саҕалаабытын этэр, онтон үһүс кылаастан саҕалаан өрөспүүбүлүкэ күрэстэригэр кыттан барбыт.

Мичийэ сылын айыы «Спортивные якутяне» улахан күрээскэ кыттар. Бу сайын Ытык Күөлгэ буолан ааспыт Манчаары оонньууларыгар улус хамаандатыгар киирэн кыттыбыта. Быйылгы сыллаах «Спортивные якутяне» күрэхтэһиигэ үһүс миэстэни, онтон Манчаары оонньууларыгар алтыс миэстэ буолбут.

Бу курдук хабылык, хаамыска аргыстаах биир дойдулаабым Мичийэ Хаптагаева, баҕа санаатын толоро инникигэ хардыылыыр.

Айхаана КОРНИЛОВА,
Алампа аатынан
Ытык Күөл 1 №-дээх
оскуолатын үөрэнээччитэ.

бэлиэ түгэн

2026 сыл — саха тустуутун үбүлүөйдээх сыла

Ол курдук көнүл тустуу спорт көрүгүн быһыытынан билиннэлэн, биһиги республикабытыгар бастакы чемпионат ытыллыбыта 70 уонна Монреаллааҕы XXI сайынны Олимпийскай оонньууларга Павел Пинигин, Роман Дмитриев, Александр Иванов ситиһиилээх кыттыыларын 50 сыла.

Маны тэнэ Олимпиада-1976 үрүгү көмүс призера, спорт үтүөлээх маастара Александр Николаевич Иванов төрөөбүтэ 75 сыла.

1956 сыллаахха олунньуга көнүл тустууга Саха сиригэр бастакы чемпионат ытыллыбыта. Бэйэлэрин ыйааһынарарыгар кыайыылаахтарынан Семен Алексеев, Михаил Мастерских, Николай Савинков, Кирилл Григорьев, Иван Малыгин, Василий Румянцев, Григорий Семенихин буолбуттара.

Бу сыл Василий Румянцев Чита куоракка Дальнай Восток уонна Сибиир зонатын чемпионун аатын ылбыта уонна саха бөбөстөрүтүн бастакынан РСФСР норуоттарын Спартакиадатыгар кыттыбыта.

1959 сыллаахха Дмитрий Данилов сахалартан бастакынан көнүл тустууга ССРС спордун маастарын нуорматын толорбута. Эһилигэр, 1960 сыллаахха, Петр Гаврильев саха тустууктарыттан маннайгынан Махачкалаҕа ытыллыбыт РСФСР чемпионатын призёрун буолбута.

1961 сыллаахха Петр Гаврильев, Николай Гоголев, Сергей Иванов, Семен Дмитриев, Альберт Захаров, Дмитрий Данилов, Максим Сибиряков Сэбиэскэй Соһуус көнүл тустууга чемпионатыгар сүрэхтэммит-

▲ Саха сиригэр көнүл тустууну төрүттээчи Н.Н. Тарскай күрэхтэһии кэмигэр.

тэрэ. Эмиэ бу сыл Петр Попов Калининград куоракка буолбут ССРС уолаттарга күрэхтэһиитигэр иккис миэстэни ылбыта. Бу эмиэ 65 сыллаах үбүлүөйдээх түгэн диэххэ сөп. Дойду таһымыгар бастакы мэтээл.

Ити курдук, Алексей Ермолаев эдэрдэргэ, Вячеслав Карпов уолаттарга ССРС күрэхтэһиитин кыайыылааҕа буолбуттара быйыл 60 сылларын туолар.

Манньык ааспыт кэми ырытан бардахха, 70 сыл устата саха тустуута элбэх кэрэ-бэлиэ, умнуллубат түгэннэрдээх. Билигин Саха сирэ спорт бу көрүгүн аан дойдуга ытыллылар улахан таһымнаах күрэхтэһиилэргэ барытыгар ситиһиилээх: Роман Дмитриев, Павел Пинигин — олимпийскай чемпионнар, Александр Иванов — олимпийскай призёр, Роман Дмитриев, Павел Пинигин, Герман Контоев, Виктор Лебедев — аан дойду чемпионнара, Роман

Дмитриев, Павел Пинигин, Василий Гоголев — Европа чемпионнара, Леонид Спиридонов — Азия чемпиона.

Тустуу күрэхтэһиитин бэлэмнээн, тэрийэн ытыгыга эмиэ ситиһиилэр, бэлиэ түгэннэр бааллар. Ол курдук, 1964 сыллаахха — РСФСР чемпионатта, 1985 сыллаахха — ССРС чемпионатта, 2002, 2011, 2014, 2016 сс. — Россия чемпионаттара Дьокуускайытыгар үрдүк таһымнаахтык тэриллэн, спорт бырааһынньыгынан, бүтүүн дьон-сэргэ үөрүүтүнэн буолбуттара.

Итинник этэн туран, спорттун, чуолаан тустуубутун, салгыы сайда турарын туһугар уонна ону эдэр ыччакка санатар, өйдөтөр инниттэн тустуу быйылгы үбүлүөйдээх түгэннэрэ үтүө үгэс салҕанарын туоһулаан, туһааннаах кэмнэригэр кизник бэлиэтэнэллэригэр баҕарабын.

Петр ПАВЛОВ.

суруллубуту сэнээри

Инникигэ эрэл улахан

С СРС успуордун маастара, Саха АССР үтүөлээх тириэньэрэ, СӨ физкултуураҕа уонна успуорка үтүөлээх үлэһитэ, Р.М. Дмитриев аатынан Олимпийскай эрэл училищетын успуорка «Албан аат түмэлин» салайааччыта Н.Н. Константинов хаһыат ааспыт нүөмэригэр суруйбут «Эрэл кыыма өһүллүбэтин» ыстатыйатын бэркэ сэнээрэн аахтым.

Ыстатыйа сүрүн тиэмэтэ Александр Иванов 1976 сыллаахха Монреаллааҕы Олимпийскай оонньуулар призера, Аан дойду кубогун, Европа чөмпүйэнтэтин призера, ССРС чөмпүйөнтэ уонна хас да төгүллээх призера 75 сааһын туолар күнүгэр анаммыт.

Ааптар Александр Николаевич олоһун, үлэтин, успуорка ситиһиитин туһунан суруйбут. Тизкис ис хоһоонугар 2026 сылга СӨ успуордун салаатыгар биер улахан бэлиэ

суолталаах, үс саха уола Олимпийскай оонньууларга кыттан улахан ситиһиилээх кэлбиттэрин уонна төрөөбүт дойдуларын Саха сиригэр аан дойду таһымыгар таһаарбыт кэрэ-бэлиэ кэмнэрэ номнуо 50 сылын туолар үөрүүлээх түгэнин ахтыбыт.

Бу тахсыбыт ыстатыйаҕа олоһунан, успуорт түмэллэрин үлэлэригэр сыһыаннаабым уонна аҕааччы буоларым быһыытынан сорох түгэннэргэ тохтуом этэ.

Сыллар-хонуктар ааһан иһэллэр, ол эрээри ол 70-с сылларга ССРС уонна төрөөбүт дойдубут Саха сиригэр чизин көмүскүү дойду тас таһымыгар тахсан, араас омук бөбөстөрүн кытта көрсөн, бэйэлэрин кыахтарынан-күүстэрин көрдөрөн, кыайы-хотуу өрөгөйүн илдьэ кэлбиттэрэ. Бу хорсун уолаттарбыт Р.М. Дмитриев, П.П. Пинигин, А.Н. Иванов ити сырылара, үтүө ситиһиилэрэ сыллар төһө да аасталлар, хас да үйэлэр туһары өлбөөдүйбэккэ, көлүөнэт-

тэн көлүөнэҕэ бэриллэ туруоҕа. Итиэннэ атын успуорт испиэлиэстэрэ, үөрэспит-такайбыт тириэньэрдэр кинилэр хапсыһыларын ньыматын ырытыылары умнуллубакка өссө чуолкайданан, дьэңкэрэн иһэр.

Ааптар Николай Николаевич ыстатыйатыгар ону туоһулуур хас да түгэни киллэрэр: «Биһиги үс саха уола Роман Дмитриев, Александр Иванов бары тус-тускай бэйэ-бэйэбитигэр майгынаспат буочардаах бөбөстөрүтү», «Роман Дмитриев кырдык дэгиттэр сайдылаах, мындырдык тустар кыахтаах бөбөс. Ханньык баҕар балаһыаньаттан кыайыылаах тахсар дьобурдаах, оннук бэйэтигэр күүстээх эрэллээх...» (Павел Пинигин). Үһүс быһа тардыы: «Павел Пинигин сындальбат уһун тыыннаах, күүстээх санаалаах, кыайыыга дьулурун уратылаабын аан дойду билэр...» (Н. Константинов).

Ааптар бу үс түгэни бэйэтэ учуутал, тириэньэр буолан, биирдии майгынаспат бөбөс тустуу араас ньымаларын, хапсыһыы кэмигэр тахсар суһал түгэннэрин толкуйдуу охсон туһанарын, итиэннэ бөбөс ис туругун, санаатын дьаһанан киирсэрин, ханньык баҕарар ыгым балаһыаньа түгэннэрин аһарынар сатабылларын көрдөрөр быһа тардыы холбурдарын киллэрбитэ бөбөс уопсай сатабылын көрдөрөр сыаллаах дии санаатым.

Түмүктээн эттэххэ, Р.М. Дмитриев, П.П. Пинигин, А.Н. Иванов, аҕа көлүөнэ бөбөстөрүтү онорбут үтүө дьыалалара төһө да сыл-хонук аастар, умнуллубакка өссө ырытылла турарыгар баҕарабын. Ааптар Н.Н. Константинов ыстатыйатын аата да сөп түбэһэр: инникигэ эрэл улахан!

Анна ПЕТРОВА.
Мэнэ Хаҥалас.

кэпсэхпин баҕарабын

Салайааччы, тэрийээччи, көбүлээччи уонна бастын судьуйа

Бу дьыл тохсунньу 19 күнүгэр Алексей Егорович Мостахов 80 сааһын туолла. Мостахов Алексей Егорович тохсунньу 19 күнүгэр 1946 сыллаахха Ньурба оройуонун Таркаайы нэһилиэгэр Хатын Сыһыы балыһатыгар төрөөбүтэ. Кини дьоно туруу үлэһит, сүөһүлээх-астаах, булчут бастына, бэйэлэрин син кыанар дьон эбиттэр.

Аҕата **Егор Егорович Мостахов** Аҕа дойду Улуу сэриитин кыттыылааҕа. Ийэтэ **Мария Федотовна** кыра үөрэхтээх, тыа сиригэр сэмэй дьахтара, олоҕун барытын оҕолорун иитиитин туһугар анаабыта. Мария Федотовна уонна Егор Егорович Мостаховтар сыры-сыллата уоллаах кыыс оҕоломмуттара. **Алешалаах Дуня** кыра саастарыттан күн күбэй ийэҕэ сүгүрүү тыныгар итиллибит уонна уһуйуллубут оҕолор.

Алеша Хорула аҕыс кылаастаах оскуолатын 1963 сыллаахха бүтэрэр. Бу сыл кини 17 саастаах өйүнэн-санаатынан улааппыт, этинэн-хаанынан балай эмэ сиппит уол оскуоланы бүтэрэр.

Кини оскуолаҕа үөрэнэрин тухары физкултуура уругун олус сөбүлүүр. Ыраах тыа сиригэр оскуолатыгар туох улахан дьарыктанар тэриллэр баар буолуохтарай. Физкултуура уруктара кылааска, оскуола көрдүрүгэр буолаллара. Анал үөрэхтээх учууталлар да суохтара, ким түбэһиэх, ким баҕалаах оҕолору араас успуорт көрүннэригэр дьарыктыыллара.

Сырдыкка, үөрэххэ тардыһыы

Эрдэттэн быһаарыллыбытын курдук, ахсыс кылаас кэннигэ, 1963 сыллаахха Дьокуускай куорат бастакы нүөмэрдээх учууталлары бэлэмниир училище физкултуураҕа салаатыгар үөрэнэ киирбитэ. Манна үөрэнэрин тухары, сүүрүүнэн дьаныһан туран эрчилибитэ. Саха АССР үтүөлээх тириэньэригэр **Константин Ильич Егоровка** дьарыктаммыта. Ити кэмнэргэ чуолаан сүүрүүгэ, педучилище хамаандата куоракка биир күүстээх хамаанданан аабыллара, араас күрэхтэһиилэргэ куруук бириистээх миэстэлэргэ тиксэрэ.

Алексей Мостаховка, тыа сиригэр уолугар, сэмэй ситиһиллэр эмиз баар этилэр.

1966 с. Дьокуускайдаагы педучилище хамаандата Уһук Илинни зонаҕа бастаан, от ыйыгар РСФСР педучилищеларын Спартакиадатыгар, Краснодар куоракка кыттаннар, 4x100 м эстафетаҕа (Сергучев, Виноградов, Мостахов, Сергеев) 47,0 сөк. кэлэннэр, бочуоттаах иккис миэстэ буолбуттара. Эмиэ ити сыл алтынныгы Профсоюзнай-комсомольскай Саха сиригэр кросска 1000 м сүүрэн иккис, 3000 м — үһүс миэстэ ылаттаабыт.

Ити курдук, “Якутский госуниверситет”, “Социалистическая Якутия” хаһыаттар эстафеталарыгар, Дьокуускай куорат күрэхтэһиилэригэр ДьПУ хамаандатыттан ситиһиллээхтик кыттыбыта.

Алексей училищеҕа үөрэнэ сылдьан, төһө да сүүрүүтүн инники күөһүнэ тутта сырыттар, ол саҕана куоракка сүүрүүнэн сылы быһа дьарыктанар усулуобуйа суох этэ, спортивнай кизг саала даҕаны, улахан сүүрэр манеж да суоҕа. Сүүрүүнэн ичигэс кэмнэргэ саас-күһүн уонна сайын эрэ утумнаан эрчиллэр этилэр.

Инньэ гынан, биир үтүө кыһынны күн, Алексей доҕорун Семен Алексеевы батыһан, Орджоникидзе уулусса 21 нүөмэригэр, тустууктар эрчиллэр саалаларыгар тийбитэ. Дьэ, манна, кини аатырбыт тустуук уолаттары үк-сүлэрин сөбө-махтайа, ымсыыра да көрбүтэ, кинилэр курдук киһи-хаһа көрүннэх тустуук буолуон баҕарбыта. Ити күнтэн саҕаламмыта, кини тустууга бастакы хардыыта. Дьининэн, кыһынны тымныы кэмнэ, сүүрүүгэ дьарык суох кэмнэ, саас халлаан сыллыһар диэри тустуунан эрчиллэр санаалаах кэлбит эбит буоллаҕына, тустуу абылаһанар сыһыа ылларан, олус умсугуйан туран дьарыктанан киирэн барбыта.

Алексей Мостахов Дьокуускай куорат 1 №-дээх учууталлары бэлэмниир училищетыгар, физкултуура салаатын түөрт сыл ситиһиллээхтик үөрэнэн, успуордунан утумнаахтык дьарыктанан, сүүрүүгэ — II, тустууга — I разрядтаах, 1967 с. бу үөрэх кыһатын бүтэрбитэ уонна физкултуура учуутала идэтин ылбыта.

Учуутал, тириэньэр, судьуйа, тэрийээччи...

— *Үлэбин тыа сиригэр оскуолатыгар саҕалаабыттынан кизн туттабын. Манна мин үлэ умсулганын билбитим, ыарахатта-*

ры туоруурга үөрэммитим, тыа сиригэр үлэһит дьонун кытта алтыспытым, дыккы кэрэ айылҕа абыланнаах күүһүн билбитим, — диэн ахтар А.Е. Мостахов.

Физкултуура учууталынан үлэтин Чуукаартан саҕалаабыта, манна сана дьэ-уот туттан ыал буолбута, Чуукаартан чочуллан, физкултуура уонна спорт эйгэтигэр үйэ анарыттан ордук үлэлээн кэллэҕэ. Кэргэнэ **Элионора Дмитриевна** 30 сыл физкултуура учууталынан, 20-н тахса сыл оҕо балыһатыгар лечебнай физкультуранан оҕолору чэбдигирдэр үрдүк категориялаах үлэһит, РСФСР үөрэҕириитин, СӨ доруобуйа харыстабылын туйгун.

Манньык үлэ үөһүгэр сылдьан, Алексей орто үөрэҕин салгыы үрдэтинэр баҕа санаатын толорон, 1969 сыл сайыннаах, Хабаровскай куоракка тийэн, физкултуура институтугар кэтэхтэн туттарсан үрдүк үөрэххэ киирбитэ. Манна биир кэмнэ үөрэнэ сылдьан билсипит Аммагтан төрүттээх кыһын, Элионора Мухаметованы 1971 сыл күһүнүгэр ыныран аҕалан, Чуукаарга сыбаайба тэрийэн, ыал буолбуттара, сана дьизлэригэр ийэлэрин кытта бииргэ олохтооттара.

Ити курдук үлэһит буолан, дьэ-уот туттан, таптыыр кыһын кытта ыал буолан, быр-бааччы олохтооттара. Алексей Чуукаарга кэлбитэ биэс сыла биллибэккэ аастыта.

Итинник үчүгэй баҕайытык иккиэн оскуолаҕа учууталынан үлэһити сырыттахтарына, 1972 сыл күһүнүгэр Ньурбатааҕы оҕо спортивнай оскуолатын дириэктэрэ Николай Прокопьевич Иванов эдэр ыалы иккиэннэрин оройуон киинигэр сана үлэҕэ ынырбытын быһа гыммаккалар, Мостаховтар Ньурбаҕа көһөн кэллэр. Алексей Егорович — тустуу, кэргэнэ Элионора Дмитриевна

на — волейбол тириэньэрдэринэн.

Мантан ыла Алексей Егорович тустуунан утумнаахтык ылсан үлэтин саҕалыыр. Бэйэтэ Николай Прокопьевич салалтатынан күүскэ ылсан дьарыктанар. Ол түмүгэр 1973 с. Дьокуускай куоракка Бүтүн Сойуустааҕы маастар нуормалаах турнир ыгытыллыбытыгар 48 кг кыттан, ыйааһыныгар иккис миэстэ буолан, ССРС успуордун маастарын нуорматын толорбута.

Бу сыллартан саҕалаан Алексей Егорович Мостахов оҕо спортивнай оскуолатыгар тустуу тириэньэринэн, физкултуура уонна оройуоннааҕы спортивнай комитетын бэрэссэдээтэлинэн, оҕо спортивнай оскуолатын дириэктэринэн үлэлээбитэ даҕаны элбэҕи этэр. Бу барыта сатабылы уонна үрдүк тэрээһини эрэйэр үлэлэр этилэр.

Ити сылларга кини 30 бастакы разрядтаах спортсмены, 13 успуорт маастарыгар кандидаты, 5 — ССРС успуорка маастарын, 16 — Саха сиригэр успуорка маастарын, 14 — Саха сиригэр көнүл тустууга уонна хапсаҕайга чөмпүйүөнүн иитэн таһаарбыта уонна бэлэмнээбитэ.

Ньурбаҕа олохтор кэмнэригэр уонна үлэһит сылларыгар Мостаховтар үс оҕолоро күн сиригэр көрбүттэрэ уонна оскуоланы бүтэрбиттэрэ. Манна үлэһити сылдьан Алексей Егорович бэйэтин ыра санаатын толорон, 1987 сылтан хапсаҕай тустуунан утумнаахтык дьарыктааһыны саҕалаабыта.

Толорооччу дириэктэр дуоһунаһыгар

Алексей Мостахов успуорка үйэ анаара кэриннээх олоҕун биир кэрэ-бэлиэ кэрчигэ — тустууга судьуйалааһына буолар. Кини көбүөргэ биридэ да балыйбакка, кимизэх да эрдэттэн ыалдыбакка, ыраас суобастаахтык судьуйалыыра. Саха уолаттара тусталларыгар, кинилэр хапсыһыларын көрөн, туораттан үөрэтэн, үтүө өрүттэрин бэлиэтээн хайҕаан, ол быһыгар итэ-бүстэрин аһаҕастык ыйан, сүбэ-

ама биэрэн, биһиги ыччаттарбыт улахан көбүөрдэргэ ситиһиллээхтик тусталларыгар бэйэтин кылаатын чахчы киллэрбит кини-битинэн буолар.

Тустууну иһиттэн билэр, бэлэм үөрэхтээх, балай эмэ уопуттаах уонна тустуу туһугар этинэн-хаанынан ыалдыр кинини тустуу федерациятыгар толорооччу дириэктэр дуоһунаһыгар аһыһыллар. Бу олус эппиэттээх уонна үгүс түбүктээх дуоһунаһа Алексей Егорович уон түөрт сыл тиһигин быспакка үлэһит. Ити Саха сиригэр тустуугар бэйэтэ эмиз биир сүнкэн кэрдиис буолар.

Бу кэмнэргэ Алексей Егорович бэйэтин эбээһинэһин көнүл тустуу күрэхтэһиилэрин былааннаан тэрийэр кэмнэргэ, тустууга дьүөрэлээн, хапсаҕайы эмиз хамсаган, тэрийэн барбыта. Бастакы сылларга Федерация кубога дьон олохтоон, олус сэргэх күрэхтэһиини тэрийэн ыһыппытара. Дьэ мантан саҕаламмыта, бүтүгүн Саха сиригэр умнулла быһыһытыгыт, ыһахтарга эрэ оонньонор хапсаҕай тустуутун өр кэмнээх өрүттүнүүтэ.

Бу тухары Алексей Егорович собуруунан-хотугун айаннаан, төһөлөөх элбэх күрэхтэһиигэ сылдьыбыта буолуой?

Ону оҕолоро уонна кэргэнэ эрэ билэн эрдэхтэрэ. *“Биһиги аҕабыт күрэхтэһииһиттэн айаннаан кэллээт, дьизигэр киирэн иһэн аны үс хонугунан эмиз барабын диир. Инньэ гынан, аҕабытын аҕыйах хонукка көрөн хаалар этибит. Мин, арай бэйэм халандаар онгонтон, аҕабыт Алексей Егорович биһигини кытта биһигэ уонна айанна, күрэхтэһиилэрэ сылдьыбыт күннэрин бэлиэтээн, сурунан истигим буоллар, ханнык-туох түмүктээх буолуобун билбэппин. Тириэньэр, судьуйа, хапсаҕай федерациятын толорооччу дириэктэрин быһыһытынан мэлдьи айанна, күрэхтэһиилэрэ, араас тэрээһиннэргэ сылдьара. Бу барыта — кини үлэтин анала, таптыыр дьарыга, сөбүлүүр идэтэ. Ол иһин мин хаһан да кини сырытыгыгар-айаныгар туортам, мэхэй буолбатабым, куруук кинини өйүүргэ, көмөлөһөргө дьулуһар этим. Биһиги аҕабыт оҕолорун мэлдьи бэйэтин үтүө холбоһуунан иһиттэ, мэлдьи үлэ үөһүгэр сылдьарын, ураты чизинэйи, дьонго истиг сыһыаннаабын, барытыгар дьобурдаабын, уурбут-туттут курдук курдук туттунуулаабын, чөл олохтообун, ханнык да куһаҕан дьаллыкка сыстыбатабын оҕолорбут бары илэ характарынан көрөн уонна чахчы билэн улааппытара”,* — диэн Элионора Дмитриевна кэпсээнин түмүктүүр.

Бу ыстатыйаны тохсунньу томороон тымныһыгар төрөөбүт Алексей Егорович Мостахов 80 сааһын туолар үөрүүлээх күнүгэр анаан суруйабын уонна кини дьэ кэргэнигэр дьолу-соргуну, тус бэйэтигэр тостубат кытаанах санааны, ыарыыга бэриммэккэ, чөл турукка киирэннин, атахтар кытаанахтык тирэнэн тураннын, тулалыыр дьонун үөрдэ-көтүгэ сылдьарга баҕарабын диэн баҕа санаабын тиэрдэбин!

Дмитрий ЕГОРОВ-Амид.

спорт историята

Саха тустуутун сурукка киирбит маннайгы олуктара

Саха күрэс былдьаһар оонньууларын кытары тэннэ тустууну ойуулуур, олуктуур төрдүс үлэнэн Николай Николаевич Тарский «Спорт национальной көрүннэригэр күрэхтэһиилэр быраабылалара» диэн 1955 сыллаахха Саха сиринээби кинигэ издательствотыгар сахалы тылынан бэчээккэ тахсыбыт үлэтэ буолар. Хас биирдии көрүг ис туругун, күрэхтэһэр быраабылатын бэркэ кичэйэн онгорбут.

туу кыттар дьону барытын кытта тустуу ньыматынан (круговой способ, көр 3№-дээх хос киллэрини) ытытылар.

Ити аата күрэхтэһиигэ кыттар киһи хас биирдии кыттааччыны барыларын кытары тустуохтаах эбит. Манньык ньыманан күрэхкэ анаан туспа 11 киһиэхэ, 10 эргиргэ дьылы «Хапсафайдаһан тустууга кыттар пааралар таблицалара» оноруллубут.

II баска — Хапсафайдаһан тустууга кыттааччылар диэннэ алта балаһалаах, ононо сүрүннээн манньык бэлиэтэтибит: а) сааһынан икки эрэ бөлөххө хайыппыт, эдэрдэр 17–18 саастаахтар уонна улахан дьон 19 сааһыттан үөһээ. Бэтэрээннэр бөлөхтөрө суох. б) икки бөлөххө түөртүгү ыйааһын, абсолютнай диэн суох. в) ыйааһын күрэх буолар күнүн айыы ытытылыахтаах эбит. г) тустар шортиктара кылгас, бууту үс гыммыт биирин сабыахтаах уонна ханас өттүгэр тэрилтэлэрин эмблемата баар буолуохтаах эбит. Шортиктарын кыһыл, күөх диэн араарбатах. Ирдэбиллэргэ сөп түбэспэт танастаах, күрэх хайа эмэ күнүгэр ыйааһына баппат бөбөс тустууга киирбэт диэн.

III бас. Судейскай коллегия. Манна тобус балаһа (параграф) суруллубут. Бу быраабыла бы-

һытынан биир күрэхкэ аччаабыта уон биир киһилээх судейскай коллегия үлэлиэхтээх эбит. Хас биирдии тустууну төүрт судьуйа дүүллүүр — 1 көбүөргэ, 3 ойбоһос. Ойбоһос судьуйаларга кыайылыаабы быһаарсарга аналлаах күөх, кыһыл уонна манан өнгөөх төгүрүк дискэлэрдээх буолуохтаахтар эбит. Судьуйалыы коллегияга — Кыттааччыларга судьуйа диэн тустааччылар баар буолууларын, кинилэр тустар танастара сөптөөбүн көрөр, атактарыгар баанар кыһыл, күөх өнгөөх танастары биэрэр туспа киһи баар буолуохтаах эбит. Бу баска, хапсыһы түмүгүнэн аһыйах очкону ылбыт бөбөс кыайыһыны ылар диэн хос быһаары баар.

IV бас. Судьуйалааһын быраабылата. Бу баска уон үс балаһа суруллубут. Ону кылгатын, сэнээрбит түгэннэригэр чорботон суруйбушпун манньык табыста: 1–2 разрядтаах тустууктар күннэ түөртүн элбэбэ суохтук хапсыһыахтаахтар, үһүс, разрядта суохтар уонна эдэрдэр күннэ үстэн элбэбэ суохтаахтар. Биир бөбөс хапсыһылары быһа 15 мүнүүттэн ачыа суохтаах.

Кыттааччылар судьуйа свистогун кэннэ көбүөр ортотугар утарыта хаамсан кэлэн илии ту-

туһаллар, ол кэннэ ханас санныларынан иккилии хаамы утарыта бараллар уонна утарыта эргийэ түһээт, тустубутунан бараллар.

Хапсафайдаһан тустуу барыта уонна бириэмэтэ — диэн бүтүн балаһа (параграф) баарын үрдүнэн, манна тустуу уһунун чопчу кэмэ ыйылыбатах. Бу балаһага баар суруктарга уонна түмүк быһаарыга баар «судейскай запискага» олоһурдахха — хапсыһы уһуна уон мүнүүтэ, ортотугар сынныаланнаах, ол төһө уһуна чопчуламматах.

«Хапсафайдаһы» түмүгүнэн тустааччы кыайыта, биитэр кыайтарыта буолар. Сорох түгэннэ тустааччыларга иккиэннэригэр кыайтары бэриллэр эбит.

Ыраас кыайы — кыайтарбыт бөбөс көбүөрү урут таарыйдаһына а) икки (биир) илиитинэн уонна икки (биир) тобугунан; б) ойбоһонунан; в) самытынан; г) көхсүнэн; д) иһинэн.

Тустааччылар көбүөр иһигэр тэннэ охтууларыгар хапсыһы санаттан барар. Тэннэ охтууга тустуу хаттаан сағаланар.

Хапсафайдаһан тустууга баалларынан кыайы — тустуу бириэмэтэ бүтүүтэ ыраастык охторсон кыайы буолбатаһына, тустааччылар хапсыһы устата төһө баал ылбыттарынан кыайылыаабы быһаараллар. Элбэх сүүйүү бааллаах бөбөс кыайар. Бааллара тэн буоллаһына, кыайылыаабы актыбыһаһынан, онгорбут албастарынан о.д.а көрөн судьуйалыы коллегия быһаарар.

Боротокуолга буоллаһына кыайылыаах баала арыый атыннык суруллар эбит: 0 — ыраас кыайы иһин; 1 — очконан кыайы иһин; 3 — очконан кыайтары иһин; ыраас кыайтарыга — күрэхтэн уһуллуу.

Албастары сыналлаһын — хапсафайдаһан тустааччыга биир сүүйүү очко аабыллар эбит, өскөтүн кинини утары тустааччы көбүөрү таарыйдаһына: а) биир илиитинэн (тарбахтарынан, ытыһынан, тонолобунан); б) биир тобугунан; в) ытыһынан хас да төгүл субуруччу. Икки сүүйүү оч-

ко аабыллар: а) икки илиитинэн тэннэ көбүөрү таарыйдаһына; б) икки тобугунан тэннэ көбүөрү таарыйдаһына.

Сэрэтиилэр уонна күрэхтэһииттэн устан кэбиһиилэр — бобуулаах албаһы туттуу, сыһа уонна актыбыһаһа суох тустуу иһин сэрэтии бэрилиннэһинэ, кинини утары тустааччыга биир сүүйүү баал аабыллар. Тустуу бастакы икки мүнүүттэтигэр актыбыһаһа суох буолуу иһин сэрэтии бэриллибэт. Иккис сэрэтии кэннэ тустааччы күрэхтэһииттэн уһуллар дьэбит. Быраабыланы тустуук куруубайдык кэһэр түгэнигэр кыайтарыны аағаллар, биитэр күрэхтэн уһуллар.

Площадка (көбүөр) кытытыгар тустуу. Бөбөстөр көбүөр кытытыгар туста сылдьан чуғаһаатахтарына, хапсыһы тохотулан көбүөр ортотуттан салгыы ытытылыахтаах эбит. Тустааччы утарылаһааччытын көбүөр ис өттүгэр албаска ылбытын кэннэ, ол кинитэ көбүөр таһыгар табыстаһына, албастааччы киһи көбүөр иһигэр туран быраһы оңороро көнүллэнэр диэн. Ол эрэн, утарылаһааччыта синныгыс бииттэн үөһээ өттө көбүөр таһыгар, аллараа өттө көбүөр иһигэр быраһар түгэнигэр, быраһыллааччы ыраастык даһаны охтор түгэнигэр кыайтарыны ылбат эбит. Тустуу санаттан барар. Албастааччы кинитин төбөтүнэн көбүөр ортотун диэки охтордоһуна кыайы ылар.

Көбүөр тас өттүгэр соруйан быраһы иһин, атыннык эттэххэ, көбүөртэн соруйан таһаары иһин буруйдааһа сэрэтии бэриллэн утары тустааччыга биир сүүйүү баал аабыллар эбит.

Тустааччылар иккиэн көбүөртэн тахсар түгэннэригэр хапсыһы тохотулан баран хаттаан ортотуттан сағаланар.

Бобуулаах албастар, сыһа тустуу уонна быраһаастары биэри биллинни быраабылаттан улахан уратылары суох.

V баска. Күрэхтэһин миэстэтин оноруу диэннэ эмиэ аныгыттан улахан уратыта суох.

Түмүккэ, бу 1955 сыллаахха Н.Н. Тарскай суруйбут быраабылата аатыттан сағалаан тустуу сүрүн тутулугар тийэ тутатын атыннык бэлиэтибит эрэ. Төһө сөптөөбүн-сыһыһатын, ааҕааччылар бэйэбит быһаарабыт.

Яков ЯКОВЛЕВ, М.К. Аммосов аатынан ХИФУ уһуяаччыта, хапсафайга спорт маастара.

спорду таптааччы блокнотугар

Көңүл тустууга Дальнай Восток күрэхтэһиигэ

Дальнай Восток федеральной уокуругун 21-гэр диэри саастаахтарга күрэхтэһиигэ. Саха сирэ, Дьокуускай. М.К. Аммосов аатынан ХИФУ тустууга саалата. Тохсунньу 17 күнэ 2026 с.

- 57 кг (24 кыттааччы):** 1. Роман Кириллин, 2. Михаил Осипов, 3. Эрчим Жирков, Анатолий Иванов (бары Саха сирэ).
- 61 кг (15):** 1. Юрий Винокуров, 2. Максим Григорьев (иккиэн Саха сирэ), 3. Руслан Макалов (Сахалин уоб.), Арсений Николаев (Бурятия).
- 65 кг (14):** 1. Эрчимэн Гоголев, 2. Михаил Семенов, 3. Сэмэн Сивцев, Артур Макаров (бары Саха сирэ).

- 70 кг (16):** 1. Анатолий Иванов, 2. Артур Попов, 3. Михаил Леонтьев, Сергей Некрасов (бары Саха сирэ).
- 74 кг (13):** 1. Доржо Шарастепанов (Бурятия), 2. Давид Чириков (Саха сирэ), 3. Мэргэн Цыбыков (Бурятия), Уйгун Бурцев (Саха сирэ).
- 79 кг (10):** 1. Тумэн Дондоков (Бурятия), 2. Нозим Сафаров, 3. Вадим Винокуров, Ариан Окочешников (үһүн Саха сирэ).

- 86 кг (6):** 1. Бэлигто Лхамжапов (Забайкальскай кыраай), 2. Бато Кырмыгенов (Бурятия), 3. Артур Слепцов (Саха сирэ).
- 92 кг (4):** 1. Степан Иванов (Саха сирэ), 2. Егор Антипов (Амурскай уоб.), 3. Никита Кузин (Хабаровскай кыраай).
- 97 кг (5):** 1. Дмитрий Фролов (Амурскай уоб.), 2. Адам Николаев (Саха сирэ), 3. Ока Леджинов (Бурятия).
- 125 кг (4):** 1. Валерий Иванов (Бурятия), 2. Богдан Келесаев (Приморскай кыраай), 3. Михаил Николаев (Саха сирэ).

«Дьулурҕан». Петр ПАВЛОВ хаартыскага.

